

Бранка М. Јакшић-Провчи

bjprovci@eunet.rs

(Филозофски факултет – Српска књижевност, Нови Сад)

ПРИСТУП ЛИРСКОЈ ЗБИРЦИ „УТОПЉЕНЕ ДУШЕ” ВЛАДИСЛАВА ПЕТКОВИЋА ДИСА

САЖЕТАК

Дисова модернистичка поезија заокупљала је велику пажњу књижевне критике. Замашан део критичке мисли упућен је, пре свега, лирској збирци *Утопљене душе*. Како је Дис већ деценијама заступљен у наставним програмима за средње школе, овај рад представља могуће методичке поступке и моделе за интерпретацију, најпре пролошке песме *Тамница* као репрезентативне, а затим и осталих песама из Збирке које стоје са овом у одређеној корелацији. Збирци се приступа као јединственој целини. Сагледавањем саодноса основних структурних мотива у одабраним песама, отвара се пут и за самостално ученичко читање и тумачење појединих песама.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: српска модерна, лирска збирка, наставни модели, интерпретација, мотив тамнице.

Методички кораци у наставном проучавању Дисове песничке збирке *Утопљене душе*, базирана су, углавном, на интерпретацији три песме: *Тамница*, *Можда сјава* и *Нирвана*, које као да одређују тајне рођења, тајне љубави и тајне смрти. Ове песме представљају једну приватну генезу, Дисово космогонијско сагледавања света, како је приметио Миодраг Павловић (Павловић 1964: 55-92). Дакле, оне сугеришу поставку и спознају бића баченог, или „палог” у стварном свету, његову спознају живота и уметности, природе и боја; спознају љубави, тако поетично сагледану као идеализовану драгу, слутњама виђену у надолazeћим сновима; спознају коначности људи, времена, простора, свега што *сенку имахаше*, како би то рекао Платон (Јакшић-Провчи 2001). Како је Дис песник без којег се не може замислити српска модерна, песник по симболичкој димензији језика *значајнији данас него у свом времену* (Пантић 2002: 266), посматрање и проучавање на основу традиционалних наставних модела, заснованих на интерпретацији три наведене песме, не би показало да је збирка *Утопљене душе* јединствена песничка целина. Но, ова збирка *каких има свега неколико у историји српске поезије* (Јерков 202: 160), заслужује, ако се осврнемо на велико интересовање проучаваоца књижевности за њу као и на нова читања савремених рецепијената, један систематичнији приступ.¹⁾ У Дисовој збирци... *постоје чврсте везе између симболичких ниши но није то организација поезије на нивоу песме. На нивоу целине, Утопљене душе су једна рејско чврста и убедљива, јединствена песничка визија* (Јерков 2002: 185). Већ скоро сто година песнички живот Збирке узбуркава књижевнокритичку јавност, почев од чувеног Скерлићевог негативног критичког става, када се 1911. појавила, па до многобројних различитих сагледавања Дисове сасвим особене песничке фигуре.

Збирку, природно, отварамо песмом *Тамница* јер се налази сама у Прологу, како јој је већ Дис одредио место још пре него што је Збирка изашла.²⁾ Будемо ли пошто-

1) Комплетнији увод у структурирање Дисове збирке налазимо у раду Николе Грдинића: *Композиција Дисових збирки* (Грдинић, 2002), која темељно представља шест тематских целина збирке, њихову версификацију и особености појединачних песама.

2) Новица Петковић је пишући о музичким и језичким семиозама у тексту *Дисов језик, слике и музика стиха* (Петковић 2002: 37), упоредио песму

вали интерпункцијску сигнализацију читајући песму, видећемо да је Дис већ у наслову који везујемо опкорачењем са првим полустихом, поставио своју основну тезу: живот јесте тамница. *Ојседнућ шамом, мрачним сазнањем, нишавилом, смрћу, болом и очајем, видећи животи као тамницу у којој је једина благодот ушешна тишомост сна и халуцинантиних сновиђења на граници између јаве и сна, Дис је певао песму дубоке, меланхоличне стиритуалности* (Палавестра 1986: 315). Можемо ли са сигурношћу већ у првом стиху закључити да је Дисов однос према стварности туробно, песимистичко доживљавање реалија? Да бисмо отворили песму на другачији начин, послужимо се једном књижевном аналогјом. Још код Платона наилазимо на став да се живот може схватити као тамница.³⁾ Ову своју тезу шире је развио у познатој параболи о пећини.⁴⁾ У овој метафоричној причи Платон представља живот људи у некој *подземној пећини* мрачној, слабом светлошћу обасјаној, јер само један отвор води горе према светлости. Људи ту живе од детињства, *оковани око бедара и врашова*, тако да могу да *ледају само најрег*, а не горе према светлу. Испред њих је зид изнад којег води пут. Светлост им долази једино од ватре која се налази иза. Шта они могу да виде? Могу да виде једино сенке којима се, услед пламена ватре, пуни пећина. *Они уошше ни једну ствар неће сматрати реалном, осим ове сенке предмета које су најравили људи*, каже Платон, јер је она једино доступна њиховим чулима. Када би неко, случајно, био *ослобођен окова*, и подигао главу према светлости, не би могао више да види сенке које је до

Вјерују Велимира Рајића са првом и коначном верзијом *Тамнице*. Наводи да је *Тамница* прво изашла у београдском *Новом времену* 1910, а штампана је и у *Босанској вили* 1911, мада се не зна када је послата. Но, и у првој и у коначној верзији песму је сам песник одредио као пролог својим песамама.

3) Већ је Миодраг Павловић дао кратку упутницу о могућем утицају Платоновог *Федра* на Дисову пролошку песму *Тамница*. Када се говори о слици човековог пада на земљу, уочљива је песничка слика повезана са преезистенцијалним блаженством и чистом невиношћу. Са тих аспеката се тврди да ова песма није ни библијски ни ведски религиозна, нити повезана са моралном и интелектуалном недовољношћу човековом, како Платон представља човеков пад у живот (Павловић 1964: 55-92). Познавање Платоновог дела чини се очигледним и није само у вези са Павловићевом тезом о паду као могућој вези са Платоновим делима. У *Федону* се каже: *...Ми, људи, живимо у некој тамници* и не треба себе да изабљамо и бежимо (Платон 1976: 100).

4) Платонова парабола о пећини налази се у *Држави* (Платон 1983: 206-207).

тада гледао, услед јачине светлости у коју гледа. Она да би му се учинило да је *сада многио ближе реалности и да види правилније, пошто је окренути већој истини*. Светлошћу је метафорично представљена истина. Када би поново сишао и сео на исто оно место, очи би му се испуниле мраком, те би му се свет који се показује његовом „виђењу” морао учинити као *боравак у тамници* (Платон 1976: 206-207). Дисови стихови у *Песми* као да носе сличну мисао: *Луч невоља ситално букти и будућности пламен лиже,/ Дим загушљив, мушан, тиро, небо ми је заклонио,/ И чађ пада, и фијуре и коншуре разне ниже*.

Увођењем Платонове параболe у методичком поступању који означајемо као мотивација, ученицима скрећемо пажњу на спознају о ограниченим моћима човековим која су под доминацијом чулног света. Сугерише им се стварност која садржи свој појавни, материјални облик и, с друге стране, *невине даљине* као контемлативну, метафизичку спознају више стварности, које су присутне и код филозофа и код песника.⁵⁾ Тако ћемо их припремити за симболистичку поезију наговештаја и слутњи. Стихове које ће слушати и самостално читати, доживљаваће, припремљени у овој фази, као рефлексивну поезију.

Интерпретативно читање биће засновано на интерпункцијској сигнализацији јер отвара многа места логичког значења, сасвим јасно дата опкорачењем. Увиђа се да је песничка форма дванаестерца, организованих у десет квинти, недостатна за мисао и да она

5) Овај рад је инспирисан једним другим радом који се бави интертекстуалним проучавањем Дисове збирке и Платоновог дела, под називом *Дисов дијалог с Плаитоном*. Оно од чега се полази у Платоновом учењу јесте то да је свет чула пролазан, а стално је само мислеће биће. Његова теорија идеја подразумева неколико регија бивствовања, како он истиче у *Држави*. То су род и регија невидљивог, умног (*noeton*) и регија видљивог (*horaton*). Подручје умног је свет праве реалности и свет идеја, а чине га *nous* – ум као највиша истина и *dianoia* – сфера разума. То је боравиште идеја и ствари по себи, и оно најјаче сија. У свету чула, видљивог, бораве копије ствари које су пропадаљиве. Њега чине, сенке и рефлектоване ствари, одрази, затим – жива бића, биљке и све што је начињено људском руком. Сазнајне моћи у вези су са овим сферама и свакој од њих одговара по једно стање душе. Идеје чине један систем у којем је највиша идеја добра, а наше сазнање је сећање на идеје по којим узорима су створене ствари које је наша душа видела пре спајања са телом. У раду су пронађене многе додирне тачке, чак неке синтагме, мањи цитати, на основу којих можемо закључити да је Дис познавао Платово дело, да је прихватио његову високу етичност и исказао је својим јединственим песничким даром.

надилази форму. Тако строфе, као ниска бисера скружених понављањем првог и петог стиха, јасног и прецизног облика, надилазе значење, које као да кипи из своје форме, чинећи да је облик песничког исказа тесан и недовољан – као да значење превире облик. Отуда се чини да је пут ка отварању мисаоног слоја песме пожељно тражити пратећи њену синтаксичку организацију, што и представља методолошки поступак наставног изучавања ове пролошке песме као окоснице читавом приступању Збирци.

Ако смо час поставили уз примену аналитичко интерпретативног методичког система, усредсређени на доживљаје *Тамнице*, следећи корак нас води ка „тихом читању” (са оловком у руци). Ученицима ћемо дати радни задатак да пронађу и подвуку глаголе у личном глаголском облику. Тако ће добити основне мотиве који су са глаголима у вези (као субјекти), а пратећи реченичну конструкцију, могуће их је везати са мотивима „нижег реда”. Видећемо већ приликом читања, и касније, у провери, примарне рецепције песме, у разговору о доживљеном, да је наслов као основни мотив опкорачењем везан за први полустих, те тако добијемо исказ: да је тамница онај живот. У другом полустиху сазнајемо да је „онај” живот, у ствари, живот у који је лирски субјект пао.⁶⁾ Ученици ће увидети да је лирско Ја, у инверзији наглашено већ у првом стиху, у вези са основном мотивом живота. Лирски субјект/ Ја пао је, видимо касније, са *невиних даљина* и са *очима звезда*. У синтагматским целинама даљине нам се предочавају као невинне, као место преегзистенцијалног блаженства, са којих је лирски субјект пао у живот без претходног греха и за који га вежу очи, као чулна еманација у којима су још тргови звезда. Даље ће невинно бити срце, као исходиште емоционалности, а звезде ће се појавити као засебан мотив у односу на очи. Пратећи задате налоге можемо ученицима понудити следећи очигледан пример (на графоскопу, у виду радних листова или као проверу постигнућа путем електронске презентације) која може овако изгледати:

6) О паду на шопенхауеровски начин, као пад у најгори могући свет, нећемо разговарати са ученицима јер нам се чини да је боље задржати перфекат глагола (пасти, *сам њао*) у наставној интерпретацији, дакле, облик који је понуђен у песми, уместо да творимо мотив поименичавањем тог глагола.

Ја (1. део)	сам пао (у живот) плаках и остадох не знадох да струји и тече носим се ствара	са невиних даљина са очима звезда са сузом без воље, знања као из гнезда у колевци крв облик небо, простор, трајање за ред ствари
глава	рађа	свет јада
звезде	бегају остављају живе	из очију боје места и даљине визију јаве за сан главе као биће моје
Земља Ја (2. део)	је остала сам спознао (земљу)	за ход ногу за живот речи са невиним срцем са сузом без звезда без гнезда
снага	је постала	која боли и лечи
ја	почех окрећем осећам себе слушам	да живим закован, као стара тајна очи даљинама сивим у погледу трава, ноћи, вода биће и дух мој како моћно спава
венац снова	кружи	главу
очи	зову	као глас тишине као говор шума као дивна драга (изгубљених снова, заспалих висина)

После самосталног ученичког рада на тексту, или, уколико смо га да је потребно водити ученике путем питања у заједничком комуникативном процесу пажљивим, интерактивним радом на постављене радне задатке и питања, можемо, као резултат тог рада, табеларно представити сазнања до којих се дошло.

Табеларни приказ разграничава основне мотиве (прва колона), пратећи мисаони ток у песми помоћу; глагола (друга колона) добијамо развијене мотиве нижег реда (трећа колона). Они ће у неким другим песмама Збирке добити важност носећих мотива, или, бар лирски уткани, изнијансирати и проширити значење. (Целину мисаоног тока пратимо линеарно читајући редове из једне колоне у другу.) Ради дубљег и свестранијег разумевања ове пролошке песме, нарочито је важно визуелно представити рад до којег смо дошли („принцип очигледности“) неким од помоћних наставних средстава („метод демонстрирања“), јер тако добијамо конструкцију лирског казивања, засновану на синтаксичким целинама од којих смо пошли.

Већ првим увидом у организацију песме јасно је да је подељена на два неједнака дела. Прва и седма строфа делују као варијанте истог, али са значајним значењским разликама. Дакле, још једном се показује да је овако прецизна форма недостатна да понесе мисао и све песникове слутње. Први део песме указује нам се као песничко ткање о рађању живота, његовој генези, у којем се лирски субјект невољно нашао, док други део песме представља резигнирану, али не песимистички обојену спознају живота, старе тајне.

Констатацијом да је живот тамница, што у први мах може да обоји осећање лирског казивања тонови-ма песимизма, лирско Ја бива одвојено од преегзистенцијалног блаженства као *шпица која је испала из гнезда*. Свет у који је пао, свакако је свет, бар судећи по датој поредби, много туробнији, негостољубивији од онога које означајемо као гнездо са свим симболичким одблесцима које носи. Пад прати безвољност и одсуство знања. Платон је претпостављао да у регији ванчулног, невидљивог, у свету праве реалности, душа поседује сазнање јер се налази у близини блиставог света идеја.⁷⁾

7) У Федону Сократ води дијалог са Симијом: *Не зовемо ли, Симија, заборавом баш губишак знања? ...Па, ако смо га, мислим, добили пре рођења, а при рођењу изгубили, где ако доцније помоћу чула обнављамо она сазнања ишито смо их једа-*

Доласком на свет човек губи сва својства пређашњег бивствовања, те му се и из тих разлога овај свет може учинити као место незнања и мрака (види *Пијанство*). Колевка у којој је лирски субјект остао, као метонимија за рођење, назначује да је, иако плакао, лирски субјект неумитно у њој остао не знајући да се око њега ствара живот. Какав се то живот ствара око лирског субјекта? Свет бива ограничен хоризонтално: небом и простором, горе и доле и вертикало: између простора и неба амплитудом времена *шрајање за ред ствари свију*, како песник каже, и на крају, обликом као константним ограничењем. Облик није константа, он је ограничење, али се стално мења (и тај облик не носи само човек, већ и смрт: *Појави се први облик смрти, Прва звезда, трупло – Њено име, облик успомена – Стијара њесма, облик умрлих времена – Са заклоњеним очима...*). Живот је кретање, јер како песник каже *крв стирјуи и шече*.

Ако пратимо глаголске облике везане за мотив живота у који је лирско Ја доспело, видећемо да се из неодређеног перфекта (*јао сам*), преко конкретизације радње у имперфекту (*илаках*) и аористу (*осијадох*), лирски субјект нашао усред живота који *стируји и шече* и чини облик који *носи*, као и да *ствара* простор и *шрајање за ред ствари свију*, означених презентом. Тако се и употребљеним глаголским временом назначује нешто што се из далеке неодређене прошлости приближава и доспева у презент живота. Све до другог дела песме биће заступљен презент, а онда се схематизација употребе глаголских времена везаних за основне мотиве, поново понавља на исти начин.

Животна ограниченост која се манифестује као тамница, у четвртој стиху четврте строфе маркирана је мотивом главе која ствара јад (*И да моја глава рађа сав свет јага*), као да мислеће биће песниково рационално спознаје наметнути облик утамничене слободе. Тамница не носи егзистенцијални песимизам по себи, већ је констатација укинуте слободе и ограничавајућа је. Ако за Дучића ствари имају изглед какав им даје наша душа, онда можемо рећи да за Дису оне имају изглед какав им даје наша свест.

Мотив „звезда“, тако доминантан у Дисовој лирској Збирци, појављује се сада (пета строфа) као визија

ред раније имали, зар не би онда оно ишито називамо учењем значило обнављање свота рођеног знања? ...Па би онда учење било само сећање (Платон 1976: 119).

неке друге јаве. Без очију у синтагматском сајединству на почетку (*са очима звезда*), оне беже/ бегају и остају у регији преегзистенцијалног бивствовања. У вези са овим мотивом ученицима скренути пажњу на песму *Прва звезда* која бајковито казује начин на који је створена прва звезда у еденским пределима где су живели људи који ништа пожелели нису све до случајне појаве првог облика смрти. Звезде у *Тамници* остају да живе за сан главе, *као биће моје*. Сан се појављује као још један опсесивни дисовски мотив, а проблематизује се регија или место којој припада права визија јаве: *Ал' бегају звезде; остављају боје/ Месџа и даљине и визију јаве*. Припада ли она свету пропадљивих ствари или регији невидљивог? У истом контексту Дис помиње боје, још један опсесивни и тако присутан мотив његове Збирке, но интересантно је да се конкретне боје, осим етерично плаве, или црне везане за боју очију, не појављују у конкретизованом облику у песмама, већ увек као феномен боје.

Мотив земље лирски субјект доживљава као место намењено кретању, јер је живот кретање. За песника и речи имају свој живот, речи, као поезија, утеха су у простору ограничења, песникове су снага као интуитивна спона са невиним даљинама и звездама и, у исти мах, као бол вечитог поетског трагања за наслућеним космичким пределима. *Ту земљу* лирско Ја спознаје у седмој строфи од које почиње други део песме, но, видимо, тематски је везано за пређашњи мотив (земље) из шесте строфе и поново се указује као лирска игра наговештавајући недовољност форме и жељу да се досегне неизрециво. Лирски субјект Ја је још једном у ситуацији нелагоде, изопштен из симболике гнезда и са сузом, али сада са невиним срцем. Оне ће у синтагматској симбиози заменити невинне даљине као место блаженства. Лирски субјект је прикован за земљу овде и сада и почиње да живи као *стара шајна*, као да је живот тајна и као да је његово трајање ванвременско и независно од његове спознаје. И закован је на исти начин као човек из Платонове параболе о пећини са почетка. *Венац снова* појављује се поново кружећи око главе, где се сан, видимо, јавља као прелазни мотив између две регије, животне стварности и невиних даљина, како их Дис назива. Из следећих стихова у-

чава се Дисов пантеистички однос према свету око себе где спознају себе доживљава у погледу трава, ноћи, вода. Поглед свих ствари које имају облик показује се као чулна визија вишег поретка у појавности (у *Нирвани* око нема облик). Проткан чулним сензацијама, лирски субјект осећа своје биће, свој дух у стању мировања, како *моћно сјава*, као да је појавни облик живота у исти мах и стање хибернације основног бића/ духа, те мислеће и делатне супстанције без облика. И још једном, очи као чула повезују два света, свет невиних даљина и свет који се својим ограничењима указује као тамница. Но, песимистички тон са почетка добија ведрија осенчења као говор шума, као песничка интуиција, као надахнуће, као *дивна граја*. Несумњиво је да је песма *Можда сјава*, једина у поглављу, као што је и *Тамница* једина песма која сама на крају, отвара наслућивања ка невиним даљинама. Ако је *Тамницом* Дис пао на земљу, онда је песмом *Можда сјава* поново отворио пределе наслућивања и избављења.

Ваљаним вођењем ученика фронталним начином рада помоћу проблематизованих питања, умешан наставник доћи ће до постављених циљева у проучавању, можда и до интересантнијих и сасвим самосвојних ученичких поимања Дисовог песничког света.

Следећи методички корак у проучавању Дисове Збирке јесте мотивација за самостални рад ученика на истраживању песама које отварају одређене мотиве, маркиране на првом часу заједничког проучавања пролошке песме. *Тамница* је, несумњиво, нагласила основни мотивски ланац и назначила опсесивне мотивске структуре које ћемо пронаћи узглобљене и у другим песмама из Збирке. Зато је потребно ученике организовати на адекватан начин и понудити им наслове неких песама. Самостални рад ученика може бити организован на више нивоа: као индивидуални задатак или као групни рад, са различитим задацима или истим, на диференцираним нивоима проучавања. Свака група/ појединац имаће задатак да испита један од понуђених мотива и његову везу са осталим мотивима који се појављују у песмама. Рад може да буде обављен код куће, на часу као групни рад или већ на начин који одговара инвенцији наставника. За истраживачки рад ученика упутно је препоручити им неке песме.

Пример песама са датим мотивима:

ЖИВОТ–СМРТ: *Јушарња игила, Плаве мисли,
Са заклопљеним очима, Нирвана, Коб, Орџије,
Песма, Ушћољене душе*

САН: *Можда сјава, Разумљива песма,
Ушћољене душе, Песма без речи,
Са заклопљеним очима, Гробница лејоше,
Први зајрљај*

ЗВЕЗДЕ: *Јушарња игила, Прва звезда*

ОЧИ: *Ушћољене душе, Нирвана*

ОБЛИК, ИДЕЈЕ: *Њено име, Пресјанак јаве,
Нирвана, Јушарња игила, Ушћољене душе,
Песма без речи*

СВЕТЛОСТ, БОЈА: *Ушћољене душе, Прва звезда,
Пијанство*

Ово нису једине песме са датим мотивима. Добар познавалац Дисове Збирке додаће још неколике наслове. Избор песама осмишљава захтеве и помаже ученицима да промишљено и ваљано усмере свој самостални рад на једну од понуђених тема.

На крају, у фази анализе и корекције резултата рада, требало би организовати мотиве у одређене системе.

Уланчавање мотива можемо овако представити:

СМРТ : ВЕЧНИ ЖИВОТ –	ЗВЕЗДЕ
ЖИВОТ : (СМРТ) –	САН
СПЛИН : ЈАВА –	САН
ПРОСТОР : ДАЉИНЕ –	НЕБО
ТЕЛО : ДУХ –	ОЧИ
ОБЛИК : ИДЕЈА –	МИСАО
ЗАБОРАВ : ЗНАЊЕ –	СЕЋАЊЕ
ТАМА : СВЕТЛОСТ –	БОЈЕ

Опсесивна мотивска структура Дисове поезије чини дуалистички ланац.⁸⁾ Опрека, контраст, код ДИСА се појављује појмовно и у значењском смислу. Оба појмовна одређења у свом каузалном јединству су нераскидива, чак вербално егзистентна. Тако се према првој и другој групацији мотива, првој која иницира

регију стварносног света и другој која је иманентна преегзистенцијалном бивствовању лирског субјекта, налазе везни мотиви којима се наслућују и повезују ове регије. Сан, као прелазни мотив, јавља се два пута повезујући мотив живота као тамнице и смрти облика, али не и коначног нестанка (*Јушарња игила*), јер је смрт, као и време и историја у регији пропадљивих ствари. У *Тамници* не налазимо сплин као мотив, што му не ускраћује постојаност доминантног мотива. Везан за регију живота, пропадљивих ствари у којима човек не види јасно, он стоји наспрам јаве. Сан је веза са правом истином која, очигледно, није у Дисовој поезији сазнатљива у утамниченом свету.

ЛИТЕРАТУРА

- Грдинић, Н. (2002). Композиција Дисових збирки: у *Дисова поезија* (прир. Новица Петковић). Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Петковић Дис, В. (1959). *Песме*. (Српска књижевност у сто књига). Београд: Српска књижевна задруга. Нови Сад: Матица српска.
- Јакшић-Провчи, Б. (2002). Дисов дијалог с Платоном: Српска књижевност у контексту европске књижевности. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане*. Београд: МСЦ. 30/2.
- Јерков, А. (2002). У погледу смисла, ново тумачење Дисове поезије: у *Дисова поезија* (прир. Новица Петковић). Београд: Институт за књижевност и уметност. Павловић, М. (1964). Владислав Петковић Дис: у *Осам песника*. Београд: Просвета.
- Палавестра, П. (1986). Проклетство неизрецивог: Владислав Петковић Дис: у *Историја модерне српске књижевности*. Београд: СКЗ.
- Пантић, М. (2002). Белешке за Дисову поезију: у *Дисова поезија* (прир. Новица Петковић). Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Платон (1976). *Одбрана Сократова, Криштон, Фегон III* (предговор, превод и напомене Милош. Н. Бурић). Београд: БИГЗ.
- Платон (1983). *Држава III*. Београд: БИГЗ.

8) Код ДИСА се мотивски дуалистички ланац појављује слично као код Платона. Он у *Федону*, говорећи о сазнавању сећањем, пореди појмове по сличности или по супротности.

Branka M. Jakšić-Provči

AN APPROACH TO THE DROWNED SOULS, A COLLECTION OF POEMS BY VLADISLAV PETKOVIC DIS

Summary

Dis's modernistic poetry has attracted considerable attention of the literary critics in this century with the vast portion of the critical thought directed mainly towards his collection of poems *The Drowned Souls*. Since Dis has been present in the high school curricula for decades, this paper suggests a possible model for the interpretation of the primarily prologue poem *The Dungeon* and its correspondence with the other poems of the collection. The main principle is the approach to the collection as a homogeneous whole. The taught interpretation of the central themes of the poem will pave the way for the students' independent approach to individual poems in the collection.

Key words: Serbian moderna, collection, teaching models, interpretation, dungeon.